

■ Öğr. Gör. Dr. Gülden ATILLA ÖZTÜRK* ■

ZABIT KATİBİNİN CEZAI SORUMLULUĞU

THE CRIMINAL LIABILITY OF THE CLERK OF THE COURT

ÖZET

Hızlı bir biçimde gelişme kaydeden yargılama faaliyetleri, adaletin sağlanması açısından çok önemlidir. Bu sebeple, yargı teşkilatı içerisinde bulunan tüm personelin uyum içinde çalışması gereklidir. Hiç şüphesiz bu uyumu yaratacak personellerden biri de zabıt katibidir. Zabıt katibi görevlerini yerine getirirken hukuk kurallarına uygun davranmalıdır. Aksi halde, zabıt katibinin cezai sorumluluğu ortaya çıkar. Zabıt katibinin Türk Ceza Kanunu (TCK) bakımından sorumlu olabileceği suç tiplerini incelediğimizde gizliliğin ihlali suçu (TCK m.285), resmi belgede sahtecilik suçu (TCK m.204), zimmet suçu (TCK m.247), irtikap suçu (TCK m.250), rüşvet suçu (TCK m.252) ve görevi kötüye kullanma suçunun (TCK m.257) önem taşıdığı görülecektir. Çalışmamızda aslında her biri ayrı bir makale konusu olabilecek bu suç tipleri, çalışmamızın maksadını aşmaması gerekçesiyle sadece genel hatlarıyla ve zabıt katibinin cezai sorumluluğuna sebep olan örnekler bakımından ele alınacaktır. Bununla birlikte zabıt katibi kavramı ve benzer kavramlar, görev alanlarıyla ilgili temel hükümler, mesleğe kabul şartları, görevleri ve zabıt katibinin soruşturulması usulü konuları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Zabıt, Zabıt Katibi, Cezai Sorumluluk, Adli Memur, Adalet Hizmetleri Yönetimi.

ABSTRACT

The proceeding activities which are improved fastly, are very important for securing the justice. For this reason, the whole personnel in the judiciary should work in harmony. Undoubtly one of the justice personnel who creates this harmony is the clerk of the court. The clerk of the court should obey the provisions of law while they are acting. Otherwise, the criminal liability of the clerk of the court is arised. When we examine the crime types which have the liability of the clerk of the court in terms of Turkish Penal Code (TPC) are the breach of confidentiality (Art. 285), counterfeiting official documents (Art. 204), embezzlement (Art. 247), extortion (Art. 250), bribery (Art. 252) and the misuse of the public duty (Art. 257) will be seen important. In our study, the crime types which can be a singular article issue, will be discussed only with guidelines and the examples which cause the criminal liability of the clerk of the court. However the term of the clerk of the court and similar terms, the basic provisions are related with the purview, accepting into profession, duties, the investigation procedure of the clerk of the court will be examined.

Keywords: The Record of Trial, The Clerk of the Court, The Criminal Liability, Judicial Officer, Branch of The Administration of Justice.

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 12.11.2021 Kabul Tarihi: 15.12.2021

* ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1377-4035>

Akdeniz Üni. Adalet Meslek Yüksekokulu Hukuk Böl., gaozturk@akdeniz.edu.tr; turuncu3544@yahoo.co.uk

GİRİŞ

Adaletin insanın yaradılışının bir gereği mi, yoksa ulaşılması ve gerçekleştirilmesi lüzumlu bir ülkü mü olduğu filozoflar tarafından yüzyıllardır tartışılmakla birlikte, adaletin tanımlanması en güç kavramların başında geldiğini kabul etmek gerekmektedir. Kavramın felsefi boyutuyla ilgili süregelen tartışmalar, verimli ve nitelikli bir adalet sisteminin kurulabilmesi açısından da önem arz etmektedir. Özellikle adalet hizmetleri açısından ön plana çıkan nokta, yargı organları ve adalet hizmetleri personeli ile taraflar arasında oluşturulan ilişkilerin niteliği ve buna ek olarak adalet hizmetleri personelinin görevlerini layığıyla yerine getirip getirmediği noktasıdır. Adalet hizmetleri personeli bakımından önemli bir görev de kanaatimizce hakimlere ve savcılara yardımcı olabilmek adına yardımcı adliye personeli olarak görev yapan zabıt katiplerine düşmektedir.

Muhakeme sürecinin istikrarlı bir biçimde yürütülebilmesi hem adalet hizmetleri personeli davranışlarının bu sürece olumlu şekilde yansınmasıyla hem de görevlerini en doğru şekilde gerçekleştirmeleriyle mümkün olacaktır. Bu açıdan zabıt katiplerine büyük bir iş düşmektedir. Muhakeme sürecinin her aşamasında yarattıkları elzem katkılar sebebiyle çalışmamızın temelini oluşturan zabıt katipleri, tez-antitez-sentez üçgenindeki iletişimin tabir-i caizse ilk basamakları arasındadırlar. Zabıt katiplerinin cezai sorumluluk alanlarıyla ilgili bu çalışmayı gerçekleştirmemizin temel sebebi ise zabıt katiplerinin görevlerini yerine getirirken çeşitli suçların unsurunu oluşturabilecek türdeki hareketlerini ve bu hareketlerin cezai bakımdan sonuçlarını tespit etmeye çalışmaktır.

I-) KAVRAM VE TANIM

A-) Genel Olarak

Sözlük anlamı olarak zabıt “Tutanak” anlamına¹, katip ise “Sekreter, yazman” anlamlarına² gelmektedir. Zabıt katibi ise “Mahkemelerde,

¹ Erişim Tarihi: 15.02.2021, <https://sozluk.gov.tr/>.

² Erişim Tarihi: 08.02.2017, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.S8ec0217d12511.06158644,

kalemde (yazı işleri bürosunda), başkatip (mahkeme yazı işleri müdürü) tarafından kendine verilen işleri yapan, özellikle yargılamanın yapılış biçimini, yargılama aşamalarını ve verilen kararları tutanağa yazan ve böylece yargılama faaliyetine katılan kişi; yazman” şeklinde tanımlanmaktadır³. Muhakeme süreci bir bütün olarak değerlendirilip davranış bilimi alanlarıyla da ilgili⁴ olduğu görüldüğünde muhakemeye yardımcı kişilerin⁵ başında gelen, duruşmalara çıkma zorunluluğu bulunan⁶, hakimlerin ve Cumhuriyet savcılarının en yakın yardımcıları⁷ kabul edilen zabıt katipleri, bu önemleri sebebiyle muhakemenin oluşumunda ve özellikle adaletin gecikmeksizin yerine getirilmesinde etkin rol oynamaktadırlar⁸.

Yargılama hizmetleri açısından yazı işleri hizmetleri bir bütün olarak incelendiğinde idari işler, yazı işleri, bilgi işlem ve diğer gerekli müdürlükler aracılığıyla gerçekleştirildiği görülmektedir⁹. Zabıt katipleri, tıpkı mübaşirler ve diğer personeller gibi yazı işleri müdürünün yönetiminde bu hizmetleri yürütmektedirler. Fakat ne yazı işleri müdürü ne

³ Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü (Ankara: Genişletilmiş 5. Baskı, Yetkin Yayıncılık, 1996), s. 895.

⁴ Glendon Schubert, (Çeviren: Sevtaç Metin), “Davranışsal Hukuk Bilimi” İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası C. 58, S. 1-2 (2000): 319, Erişim Tarihi: 20.08.2021, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96088>.

⁵ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku (Ankara: 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ağustos 2019), s. 527.

⁶ Nur Centel, Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku (İstanbul: Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Beta Yayıncılık, Ekim 2012), s. 527.

⁷ Doğan Soyaslan, Ceza Muhakemesi Hukuku (Ankara: Güncelleştirilmiş 8. Baskı, Yetkin Yayıncılık, 2020), s. 243.

⁸ Zabıt katipleri ceza muhakemesinde özellikle soruşturma ve kovuşturma evrelerinde ifade ve beyan alınması sırasında Cumhuriyet savcısı ve hakim ile birlikte ilk andan son ana kadar yegane kişilerdir ki bu yönleri de zabıt katiplerinin önemini ortaya koymaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin *Van Mechelen ve Diğerleri/ Hollanda Kararı*’nda yer alan sorgu hakimi raporunda da “... Kimliği gizli tanıkların ifadeleri hakkında son içtihat ışığında, sanıyorum kimliği gizli tanıkların bu davada alınan ifadeleri ile ilgili kararlarının bilinmesini sağlamanın benim için doğru olacağını düşünüyorum. Ben, sorgu hakimi ve zabıt katibi bütün ifadelerin alınması sırasında başından sonuna kadar hazır bulunan tek kişileriz.” şeklinde ifade ederek zabıt katiplerinin önemini vurgulamıştır (Karar metni için bakınız (bkz), Yazar Adı Yok, (Çeviren: Tarık Söylemiş), “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Van Mechelen ve Diğerleri/Hollanda Kararı”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. I, S. 2 (2011): 166, (Erişim Tarihi: 12.08.2021, dergipark.org.tr/tr/download/article-file/213671).

⁹ Hakan Albayrak, Kalem (Yaz İşleri) Mevzuatı Ders Kitabı, (Ankara: 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Eylül 2021), s. 38.

de mübaşir, bizzat zabıt katibinin görev alanına giren işlemleri yapma yetkisine sahip değildir¹⁰.

Zabıt katibi kavramına benzer kavramlar incelendiğinde özellikle Batı Avrupa, Japonya ve Şili gibi ülkelerde “yargı-mahkeme memurluğu” olarak tanımlanan Almanya’da ise özel eğitilmiş yargı yetkilisi olarak görev yapan ve adli memur anlamında kullanılan “*Rechtspfleger*” kavramından bahsetmek gerekmektedir¹¹. Kavramın tarihsel gelişimini anlayabilmek için 1 Ekim 1879 tarihinde yürürlüğe giren Reich Kanunları’nu, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu’nu (StPO), Alman Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nu (ZPO) ve Alman İflas Kanunu’nu (KO) incelemek gerekmektedir¹². Hakimin aksine, bir hizmetten ziyade bir işlev tanımı olarak kullanılan bu kavram ilk defa 20. yüzyılın başlarında adli görevlerin bir kısmının kendilerine verilmesi sebebiyle, katip anlamında kullanılmıştır¹³. Günümüzde bu adli memurların görevleri 5 Kasım 1969 tarihinde yürürlüğe giren Alman Adli Memurları Kanunu’nda (Rechtspflegergesetz-RPflG) düzenlenmiştir¹⁴. Temel amacı basit ve periyodik olarak tekrarlanan ve birçok yönden aşırı yük getiren bazı yargı faaliyetlerini rahatlatmak¹⁵ olan Alman adli memurlarının görev alanı¹⁶, hakimin ve savcının asli işlerini yapmalarını engelleyebilecek tüm

¹⁰ Zabıt katibinin görevleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için çalışmamızın “Zabıt Katibinin Görevleri” başlığı altında yapılan açıklamalarımıza bakılabilir.

¹¹ Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma, Yasemin F Kırt. Saygılar, Özlem Özyayın, Esra Akcan Alan, Efser Erden Tüttüncü, Derya Altınok Villemmin, Mehmet Can Tok, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, (Ankara: Güncellenmiş 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Eylül 2021), s. 283.

¹² W. Abel, “Der Rechtspfleger im Rechtssystem der Bundesrepublik Deutschland”, Ankara Law Review, Vol:1 No:2 (Winter 2004): 178, (Erişim Tarihi: 06.09.2021, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/64/1537/16866>).

¹³ Abel, age., s. 180.

¹⁴ Abel, age., s. 181.

¹⁵ Erişim Tarihi: 02.08.2021, https://www.bmi.gv.at/magazinfiles/2006/05_06/files/rechtspfleger.pdf.

¹⁶ “*Rechtspfleger*” olarak çalışma alanları sadece ceza hukuku, ceza muhakemesi ve infaz hukuku değildir. Bu kapsamda medeni hukuk, anayasa ve idare hukuku, muhakeme hukuku da dahil olmak üzere aile hukuku, kadastro hukuku, miras hukuku, ticaret hukuku, iflas hukuku, medeni usul hukuku ve uluslararası özel hukuk gibi birçok farklı alanda yardım etmektedirler (Erişim Tarihi: 02.08.2021, <https://berufenet.arbeitsagentur.de/berufenet/bkb/8235.pdf>).

işleri kapsamaktadır¹⁷. Alman ceza muhakemesi hukuku açısından tüm savcılık ve mahkemelerde çalışabilen “*Rechtspfleger*” olarak göreve başlayabilmek için üç yıllık teorik ve pratik çalışmaları kapsayan bir mesleki eğitimin alınmasının zorunlu olduğu görülmektedir¹⁸. Yine herhangi bir ağır engel durumunun bulunmaması halinde kişiler bazı eyaletlerde 35 yaşına kadar, bazı eyaletlerde 40 yaşına kadar mesleğe kabul edilebilmektedirler. Bu kişiler hiyerarşik açıdan zabıt katiplerinin üstünde, hakim ve savcuların altında yer almakla birlikte hakimler gibi bireysel bağımsızlığa sahip değillerdir¹⁹.

B-) Zabıt Katiplerinin Görev Alanlarıyla İlgili Temel Hükümler

Zabıt katipleriyle ilgili düzenlemelere birçok kanun veya yönetmelikte rastlamak mümkün olmakla birlikte çalışmamızın temel hukuki dayanaklarını oluşturabilmek adına 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda (HMK), 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda (CMK) ve 06.08.2015 tarih ve 29437 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik’te bulunan düzenlemelerden bahsedeceğiz.

HMK madde 154-162’de zabıt katibinin duruşma tutanağının hazırlanmasındaki rolü başta olmak üzere dosyaya belge konulması, dosyanın başka yere gönderilmesi, dizi pusulasının hazırlanması, dava dosyasının taraflarca incelenmesi ve dosyanın hakim incelemesine hazır tutulması gibi görevleri belirleyen birçok düzenlemeye yer verilmiştir.

CMK açısından ise zabıt katibiyle ilgili düzenlemelerin kanunda dağınık bir biçimde yer aldığını söylemek doğru olacaktır. CMK madde 169’da soruşturma evresindeki işlemler tutanağa bağlanırken, madde 188’de duruşmada hazır bulunacak kişiler tespit edilirken, madde

¹⁷ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma, Kırt, Özaydın, Erden, adı geçen eser (age), s. 283.

¹⁸ Erişim Tarihi: 30.07.2021, <https://www.mystipendium.de/berufe/rechtspfleger>.

¹⁹ Konuyla hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Erişim Tarihi: 03.08.2021, <https://www.aubi-plus.de/berufe/dipl-rechtspfleger-beamter-des-gehobenen-justizdienstes-1353/>.

219’da duruşma tutanağı hazırlanırken²⁰, madde 232’de hüküm nüshaları ve özetlerinin imzalanma işlemi gerçekleştirilirken zabıt katibinin ne şekilde rol oynadığı belirtilmiştir.

Yönetmelik incelendiğindeyse, madde 8/12’de Bölge Adliye Mahkemeleri’nde görevli zabıt katiplerinin görevlerinin, madde 105/3’te Cumhuriyet Başsavcılıkları ile Adli Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri ve Hakimliklerinde görevli zabıt katiplerinin görevlerinin ve madde 169/4’te ise Adli Yargı İlk Derece Hukuk Mahkemeleri’nde görevli zabıt katiplerinin görevlerinin ayrı ayrı düzenlendiği görülmektedir. Bu maddelere ek olarak Yönetmeliğin bir çok maddesinde de zabıt katiplerinin görev ve sorumluluk alanlarıyla ilgili ek düzenlemeler getirilmiştir.

II-) ZABIT KATİBİNİN MESLEĞE KABUL ŞARTLARI, GÖREVLERİ, DAVAYA BAKAMAYACAĞI HALLER VE REDDİ

A-) Zabıt Katibinin Mesleğe Kabul Şartları

Zabıt katiplerinin katiplik mesleğine kabul edilmelerinde Adalet Bakanlığı Memur Sınav, Atama ve Nakil Yönetmeliği²¹ öncelikli olarak uygulanmakta olup Yönetmelik m.5 memurluğa alınabilmenin genel şartlarını, madde 6/6 ise özel şartları düzenlemektedir. Buna göre Adalet Bakanlığı’na memur olarak atanabilmek için istenen genel şartlar; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu madde 48’deki şartları taşımak, sınavın yapıldığı yıl ocak ayının ilk günü itibarıyla 35 yaşını doldurmuş olmak, en az ilköğretim (ortaokul) mezunu olmak, memurluğa engel akıl hastalığının bulunmaması, hizmet sınıfıyla ilgili özel kanunlarda veya diğer mevzuattaki şartlara sahip olmaktır.

Bunlara ek olarak zabıt katibi atamalarında istenen özel şartlar ise; fakülte veya yükseköğretim kurumlarının bilgisayar bölümü, adalet meslek yükseköğ-

²⁰ Duruşma tutanağı birden fazla sayfadan oluştuğu takdirde, her bir sayfa mahkeme hakimi veya başkanın yanı sıra zabıt katibi tarafından da imzalanmak zorunda olması hakkında bkz. Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara: Güncellenmiş 9.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Eylül 2021, s. 132.

²¹ Yönetmelik tam metni için bkz., Erişim Tarihi: 22.04.2021, <http://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5015&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.

kulu, meslek yüksekokullarının adalet bölümü, adalet ön lisans programı, lise veya meslek liselerinin adalet alanı ve ilgili mevzuat uyarınca bunlara denkliği kabul edilen alanlardan mezun olmak; en az lise veya dengi okul mezunu olup daktilo ya da bilgisayar dersini başarıyla tamamladığını belgelemek veya başvuru tarihinde Milli Eğitim Bakanlığınca onaylı veya kamu kurumu ve kuruluşlarınca düzenlenen kurslar sonucu verilen daktilo ya da bilgisayar sertifikasına sahip bulunmak; uygulama sınavından en az bir hafta önce Bakanlık internet sitesinde ilan edilecek yazılı metinler arasından, sınav sırasında her bir grup için ilgisine göre sınav kurulu veya komisyon tarafından kura yöntemiyle belirlenip adaylara verilen ya da UYAP (ulusal yargı ağı projesi) sistemi üzerinden otomatik olarak seçilip elektronik ortamda gönderilen bir metinden bilgisayar ile üç dakikada yanlışsız ve tekrarsız en az doksan kelime yazmak şeklinde belirlenmiştir.

Her ne kadar zabıt katibi olmanın genel ve özel şartları belirlenmişse de zabıt katibinin mesleğe kabul edildikten sonra mesleğe devamıyla ilgili ortaya çıkabilecek tartışmalı bir noktanın da belirtilmesi gereklidir. Bu tartışmalı nokta adalet meslek yüksekokulu mezunu olarak zabıt katipliği görevine atanan kişinin Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yürütülen dikey geçiş sınavını kazanması, hukuk fakültesini bitirip mezun olması ve avukatlık stajına başlama talebinde bulunması durumudur. Burada sorulması gereken soru kişinin atanmış bir memur olarak zabıt katipliği mesleğini aktif şekilde icra ederken avukatlık stajını da gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğidir. Danıştay 2008 tarihli bir kararında²², zabıt katibi olarak görev yapan davacının avukatlık stajını yapmak üzere Türkiye Barolar Birliği'ne yaptığı başvurunun reddine ilişkin idari işlemin hukuka aykırı olmadığına karar vermiştir.

22 " ... Dosyanın incelenmesinden, davacının 2003 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olduğu, 15.11.2003 yılında İstanbul Adliyesinde zabıt katibi olarak göreve başladığı, 26.4.2006 tarihinde avukatlık stajını yapabilmek amacıyla İstanbul Barosuna başvurduğu, başvurunun reddi üzerine Türkiye Barolar Birliğine itirazda bulunduğu itirazının reddi üzerine iş bu davanın açıldığı anlaşılmaktadır. Olayda, İstanbul Adliyesinde zabıt katibi olan davacının, aylık ücret karşılığı yaptığı bu görevinin yanında avukatlık stajını da yapması yukarıda anılan mevzuat uyarınca hukuken olanaklı bulunmamaktadır. Bu durumda memur olan davacının avukatlık stajını yapmak için yaptığı başvurunun reddedilmesine ilişkin dava konusu işleminde hukuka aykırılık bulunmamaktadır.", Danıştay 8. Dairesi 22.09.2008, 2008/1165E.-5407K., Erişim Tarihi: 22.02.2017, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/8d-2008-1165.htm>.

Dolayısıyla zabıt katibi olarak atanan kişi mesleğini icra ederken, avukatlık stajı yapamayacaktır.

B-) Zabıt Katibinin Görevleri

Muhakemenin hemen hemen her aşamasında büyük bir öneme sahip olan zabıt katibinin görevleri yukarıda da bahsettiğimiz üzere, 06.08.2015 tarih ve 29437 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik’te ayrıntılı bir biçimde düzenlenmektedir. Ceza mahkemeleri ve Cumhuriyet Başsavcılıklarında görev yapan zabıt katiplerinin görevleri ile hukuk mahkemelerinde görevli zabıt katiplerinin görevleri birçok ortak noktaya sahiptir²³. Bu bakımdan ceza yargılaması açısından zabıt katipleri ara kararları yerine getirmek, tamamlanıp kesinleşen dosyaları arşive kaldırmak ve cevabı gelmeyen müzekkerelerin tekidini yapmak gibi işlemlerden hukuk mahkemesinde görevli zabıt katipleri gibi sorumludurlar. Ceza yargılaması bakımından zabıt katipleri, görev alanına giren bu temel işlemlerin yanı sıra ifade alma, ölü muayene, otopsi ve yer gösterme gibi farklı işlemlerde de hazır bulunmak zorundadırlar.

Bu kapsamda dosyaları ve evrakı zamanında kaydetmek, her türlü tebligat evrakını hazırlamak²⁴ ve dizi pusulası düzenlemek gibi çeşitli görevler de zabıt katiplerine verilmiştir²⁵. Belirtilen görevlerin arasında duruşma tutanaklarının yazılması ve imzalanması konusuna ayrıca değinmekte fayda görmekteyiz. Adaletin sağlıklı biçimde tecelli edebilmesi için elzem bir belge olan ve duruşmalarda tutulması zorunlu olan duruşma tutanakları, duruşmanın ne şekilde yürütüldüğünü ortaya koyan bir araç olmaları itibarıyla önem arz etmektedirler. Bu önemleri nedeniyle, duruşma tutanaklarının zabıt katibi tarafından imza edilmesi

²³ Albayrak, age., s. 46.

²⁴ Yargıtay 5. CD 09.12.2019, 2015/7929E.-2019/11615K., Erişim Tarihi: 21.04.2021, <https://www.uyap.gov.tr>.

²⁵ Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Duygu Sartaş Özer, Gökhan Güneysu, Kalem Mevzuatı, (Eskişehir: 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ocak 2013), s. 20-21; Albayrak, age., s. 42.

aşamasında ortaya çıkan hukuka aykırılıklar Yargıtay kararlarına konu olmuştur. Yargıtay 1971 tarihli bir kararında²⁶ duruşma tutanağı sayfalarının sadece zabıt katibi tarafından imzalanmamış olmasını bozma sebebi olarak kabul etmiştir. 2013 yılında verdiği bir kararında²⁷ ise duruşma tutanağının ilk iki sayfasının zabıt katibi tarafından imzalanmamış olmasını “mahallinde tamamlanabilir nitelikte bir eksiklik” olarak görmüştür. Yine Yargıtay Ceza Genel Kurulu 2006 tarihli bir kararında²⁸ duruşma katibinin duruşma sırasında rahatsızlanması üzerine oturumu izleyen ve daha önceden katip olarak çalışmış olan stajyer avukatın ve tanık olarak dinlenen bir kişinin tutanak katibi olarak görevlendirilerek duruşmanın sürdürülmesini ve sonrasında tutanağın oturuma katılmayan katibe imza ettirilmesini TCK madde 257 görevi kötüye kullanma suçu kapsamında incelemiştir.

Dava dosyasının tamlığından sorumlu²⁹ olan zabıt katibi yukarıda belirtilen görevleri gerçekleştirirken davalı, davacı, müşteki, şüpheli, sanık, müdafı, vekil gibi kişilere eşit uzaklıkta bulunmalı ve taraflarla iletişim halindeyken çıkar sağlamak olarak kabul edilebilecek her türlü etkileşimden de uzak durmalıdır. Çıkar sağlama kavramı, kanaatimizce taraflardan hediye kabul edilmesini de içine alacak şekilde yorumlanmalıdır. Diğer bir ifadeyle görevinin gereklerini bu şekilde aşarak hareket eden zabıt katibinin cezai sorumluluğu söz konusu olabilecektir.

²⁶ Yargıtay 1. Ceza Dairesi (CD) 13.08.1971, 1971/2750E.-2841K. (Metin Ertuğrul, “Duruşma Tutanağı, Mahiyeti ve Önemi”, Ankara Barosu Dergisi, S. 3 (1974): 478, Erişim Tarihi: 12.09.2021, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1974-3/13.pdf>). Benzer bir olayda ise Bölge Adliye Mahkemesi, duruşma tutanağında zabıt katibinin imzasının bulunmaması durumunu eksiklik olarak nitelendirmiş ve eksikliğin giderilmesi için dosyanın ilk derece mahkemesin tevdiine karar vermiştir (Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 27.11.2017, 2017/175E.-2017/177K., Erişim Tarihi: 21.04.2021, <https://www.uyap.gov.tr>).

²⁷ Yargıtay 1. CD 11.06.2013, 2013/2004E.-4623K., Erişim Tarihi: 06.01.2021, <http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>.

²⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulu 02.02.2006, 2006/4.MD-121E./156K., Erişim Tarihi: 06.01.2021, <http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>.

²⁹ Sema Ayvaz Taşpınar, “Zabıt Katiplerinin Reddi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 11, Özel S. (2009): 600, Erişim Tarihi: 06.08.2021, <http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz11-9-ozel/usul/18%20taspinar.pdf>.

C-) Zabıt Katibinin Davaya Bakamayacağı Haller ve Reddi

Görevleri itibariyle muhakemeye yardımcı kişilerin başında gelen zabıt katipleri görevlerini gerçekleştirirken yasaklılığını gerektiren veya tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebeplerle karşı karşıya kaldıklarında HMK madde 45 ve CMK madde 32 kapsamında çekinme haklarını kullanabilecekleri gibi³⁰, taraflarca red de edilebilirler. Zabıt kâtibinin taraflarca reddi veya reddini gerektiren sebepleri bildirerek bizzat görevden çekinmesi hâlinde gereken karar, görev yaptığı mahkemenin başkanı veya hâkimi tarafından verilir. Diğer bir ifadeyle HMK³¹ ve CMK'da hakimlerin yasaklılığı³² ve reddiyle ilgili hükümler zabıt katipleri bakımından da geçerlidir³³.

III-) ZABIT KATİBİNİN CEZAI SORUMLULUĞUNU DOĞURAN HALLER

Adalet Bakanlığı Memur Sınav, Atama ve Nakil Yönetmeliği kapsamında atanan zabıt katipleri aynı zamanda kamu görevlisi sıfatına da sahiptirler. Kamu görevlisi kavramı idare hukuku ve ceza hukuku açısından

³⁰ Zabıt katibinin çekinmesi ve reddi kavramının idari yargı açısından işlevsel bir niteliği olmadığı hakkındaki görüş için bkz., Yasin Sezer, Osman Ermumcu, Hüseyin Bilgin, "Yeni Düzenlemeler Işığında İdari Yargıda Hâkimin Çekinmesi ve Reddi", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD) C.1, S. 5 (20 Nisan 2011): 155, Erişim Tarihi: 15.08.2021, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423934945.pdf>.

³¹ HMK madde 34 yasaklılık sebeplerini, madde 36 red sebeplerini düzenlemektedir.

³² CMK madde 22:

(1) Hakim;

a) Suçtan kendisi zarar görmüşse,

b) Sonradan kalksa bile şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlilik, vesayet veya kayımlık ilişkisi bulunmuşsa,

c) Şüpheli, sanık veya mağdurun kan veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyundan biri ise,

d) Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlât edinme bağlantısı varsa,

e) Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında üçüncü derece dahil kan hısımlığı varsa,

f) Evlilik sona ermiş olsa bile, şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında ikinci derece dahil kayın hısımlığı varsa, g) Aynı davada Cumhuriyet savcılığı, adli kolluk görevi, şüpheli veya sanık müdafiliği veya mağdur vekilliği yapmışsa,

h) Aynı davada tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlenmişse, hakimlik görevini yapamaz."

³³ Benzer şekilde bir düzenleme 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu madde 21 ve devamında bulunmaktaydı (Kanun tam metni için bkz., Erişim Tarihi: 07.05.2021, <http://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat.Metin/1.S.1412.pdf>).

ortak bir kavram olmasına rağmen, her bir hukuk dalı için farklı anlamlara gelmektedir³⁴. Ceza hukuku bakımından kamu görevlisi kavramı idare hukukundaki memur kavramından daha geniş bir yapıyı ifade eder³⁵ ki, bu yönüyle idare hukukundaki memur kavramını da içine aldığı konusunda şüphe yoktur. TCK açısından kamu görevlisi kavramı madde 6/1c'de "*kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*" şeklinde tanımlanmıştır. Diğer bir ifadeyle, kamu görevlisi sıfatının ortaya çıkabilmesi için öncelikle kamusal bir faaliyetin varlığı ve kişinin kamusal faaliyetin uygulanmasına katılması gerekmektedir³⁶. Kanun metninden anlaşılacağı üzere bu katılma atama, seçilme veya başka şekilde olabilecektir.

Kamu görevlilerinin işleyebileceği görev suçlarına baktığımızdaysa, gerçek görev suçları (gerçek özgü suçlar) ve gerçek olmayan görev suçları (görünüşte özgü suçlar) şeklinde bir ayrıma gidildiğini belirtmek gereklidir³⁷. Gerçek özgü suç dendiğinde failin kamu görevlisi olması tipiklik bakımından suçun bir unsurunu oluşturmaktayken³⁸; görünüşte özgü suçlarda failin kamu görevlisi olması suçun niteliğinin değişimine yol açmaktadır³⁹. Hal böyle iken gerçek özgü suçların faili sadece kamu görevlisi olabilecek, suça katılan diğer kişiler ise ancak azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulacaklardır. Bu sebeple TCK açısından zabıt katibinin fail olabileceği temel suç tipleri başlığımızın, hem gerçek özgü suçları hem de görünüşte özgü suçları kapsar şekilde anlaşılması

³⁴ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, Ceza Özel Hukuku, (Ankara: 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Şubat 2017), s. 969.

³⁵ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, R.Murat Önok, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, (Ankara: Güncellenmiş 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Eylül 2019), s. 1087.

³⁶ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, age., s. 973; Mahmut Koca, İlhan Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, (Ankara: 4.Baskı, Adalet Yayınevi, Eylül 2017), s. 881.

³⁷ Mahmut Koca, İlhan Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Ankara, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 14.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Eylül 2021), s. 114-115.

³⁸ Sulhi Dönmezer, Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt II (İstanbul, 15. Tıpkı Bası, Der Yayınları, 2021), s. 724; Eric Hilgendorf, Brian Valerius, (Çeviren: Salih Oktar), Alman Ceza Hukuku Genel Kısım (Ankara, 1.Baskı, Yetkin Yayıncılık, 2021), s. 51.

³⁹ Tezcan, Erdem, Önok, age., s. 1086.

daha doğru olacaktır. Bununla birlikte çalışmamızın maksadını aşmaması gerekçesiyle aslında her biri ayrı bir çalışma konusu olabilecek suç tipleri, sadece genel hatlarıyla ve kamu görevlisi olan zabıt katibinin cezai sorumluluğunu doğuran örnekler bakımından ele alınmıştır.

A-) Zabıt Katibinin Türk Ceza Kanunu Kapsamında Faili Olabileceği Temel Suç Tipleri

Zabıt katibinin cezai sorumluluğuna yol açan suç tipleri TCK'da daha çok Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar başlığı altında yer alsada, Adliyeye Karşı Suçlar kapsamında madde 285'te düzenlenen **gizliliğin ihlali suçu** ve Kamu Güvenine Karşı Suçlar kapsamında madde 204'te düzenlenen **resmi belgede sahtecilik suçuna** değinmek gereklidir.

Ceza muhakemesinin evrelerinden soruşturma evresiyle doğrudan bağlantı içinde olan gizliliğin ihlali suçunda kanun koyucu devam eden soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal etme eylemini cezalandırmaktadır. Suçun faili herkes olmakla birlikte soruşturma evresiyle bağlantısı sebebiyle, bu evrede görev alan kamu görevlilerinin de suçun faili olmaları söz konusudur⁴⁰. TCK madde 285/4'e bakıldığında maddede sayılan hareketlerin kamu görevlisi tarafından ve bu görevin yarattığı kolaylıktan faydalanılmak suretiyle işlenmesi durumunda faile verilecek ceza arttırılacaktır ki zabıt katibi de bu anlamda suçun faili olabilecektir⁴¹.

Kamunun doğru düzenlendiğine inandığı bir resmi belgenin gerçeğe aykırı biçimde düzenlenmesi, belgeye çeşitli ilaveler yapılması, belgenin kısmen veya tamamen değiştirilmesi eylemleri resmi belgede sah-

⁴⁰ Kerim Çakır, "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Gizliliğin İhlali Suçu ve Ceza Muhakemesi Hukuku ile İlişkisi", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (MÜHF-HAD) C. 18, S. 1 (2012): 248, Erişim Tarihi: 12.09.2021, file:///C:/Users/gaozturk/Downloads/5000001562-5000000590-PB.pdf.

⁴¹ Yargıtay 9.CD 11.06.2014, 2013/16346-2014/7343K. sayılı kararında, gizliliğin ihlali suçunun oluşabilmesi için failin soruşturma evresinde yapılan işlemler hakkında bilgi sahibi olması gerektiğini kabul etmiş ve sanığın dosyadan bilgi almaktan ibaret eyleminin, icra hareketi niteliğinde değil hazırlık hareketi niteliğinde olduğuna karar vererek gizliliğin ihlali suçunun yasal unsurlarının oluşmadığını kabul etmiştir (Erişim Tarihi: 05.05.2021, <https://www.uyap.gov.tr>).

tecililik suçu kapsamında cezalandırılmaktadır. Resmi belge kavramının kanun metninde tanımlanmamış olması, kavramın tespitini doktrine ve yargı kararlarına bırakmış gibi gözükmektedir⁴². Resmi belgenin unsurları⁴³ incelendiğinde, kamu görevlisi tarafından⁴⁴ ve kamu görevlisinin görevi gereği düzenlenmesi gerektiğini belirtmek icap etmektedir⁴⁵. Duruşma tutanakları da bu bakımdan sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan resmi belgeler arasındadırlar (CMK madde 222). Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi bir belgeyi sahte olarak düzenleyen, gerçek bir belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştiren, gerçeğe aykırı olarak belge düzenleyen veya sahte resmi belgeyi kullanan zabıt katibi madde 204/2 açısından suçun faili olabilecektir⁴⁶. Resmi belgede sahtecilik suçunun bu halinde, somut olay açısından kamu görevlisinin görevi gereği veya görevi sebebiyle düzenlemeye yetkili olduğu bir belge üzerinde sahtecilik yapması gerekmektedir. Bu kapsamda tartışmalı husus, zabıt katibinin bir duruşma tutanağının düzenlenmesinden ne şekilde sorumlu olacaktır. Diğer bir ifadeyle zabıt katibi, sadece

⁴² Nurullah Tekin, "Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Bazı Özel Durumlar", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD) S. 19 (Ekim 2014): 904, Erişim Tarihi: 12.06.2021, file:///C:/Users/gaozturk/Downloads/45c0b-5db83-364eb-49201.pdf.

⁴³ Koca/Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Özel., age., s. 677.

⁴⁴ "... Bir belgenin resmi belge niteliği elde edebilmesi için yalnızca bir memur tarafından düzenlenmiş olması yeterli değildir. Memurun her düzenlediği belge resmi belge sayılmaz. Bir belgenin resmi belge sayılması için memurun gördüğü görevle düzenlenen belge arasında nedensellik bağının bulunması gerekir. Ayrıca resmi belgeye vücut veren yasal dayanağın uygun olması ve zorunlu biçimsel koşulları da taşınması gerekir." (YCGK 08.12.1986, 6-328E.-573K., Tezcan/Erdem/Önok, age., s. 956).

⁴⁵ Resmi belgenin unsurlarıyla ilgili çeşitli görüşler için bkz., Tezcan/Erdem/Önok, age., s. 956.

⁴⁶ "... C.Savcılığı tarafından düzenlenen bilirkişi ve taksit ücretleriyle ilgili gerçek hak sahiplerini gösteren ödeme emrine bağlı banka listelerinin aynı yer mal müdürlüğüne gönderilmesinden sonra, savcılık zabıt katibi olan sanığın faks, e-mail yoluyla düzenlediği E... formatındaki gerçeği yansıtmayan imzasız ödeme emrine ilişkin banka listelerini V. N.Şubesine iletmek suretiyle aynı bankadaki kendi hesabına toplam 5.243,86 TL'nin aktarılmasını sağlayarak mal edinmesi şeklinde gerçekleşen eylemlerinin yasanın nitelikli zimmet için aradığı hile kavramı içinde kalması, Mal Müdürlüğüne gönderilen gerçek listelerin mevcut olması, bunların bozulup yok edilmesi veya gizlenmesinin söz konusu olmaması karşısında, sanığın bankaya gönderdiği listelerin imzasız olmasına bağlı olarak aldatıcılık özelliğinin bulunup bulunmadığı hususu üzerinde durulmak ve TCK'nın 204/2. maddesinde yer alan kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği suçunun unsurları tartışılmak suretiyle hukuki durumunun tayin ve takdirini gerektirdiği gözetilmeden mevcut şekilde mahkumiyet hükmü kurulması... ", bozmayı gerektirmiştir (Yargıtay 5.CD 23.03.2014, 2012/16271E.-2014/3251K., Erişim Tarihi: 12.03.2017, [https://www.uyp.gov.tr](http://emsal.yargitay.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erLu1Jmm4k3dy1GkshB%2BgMEFhNUn9DwXbvT2wroLfi7sTEVubpFOJHuHp; Yargıtay 5.CD 13.02.2017, 2014/12288E.-2017/477K.; Yargıtay 11. CD 15.01.2018, 2017/16288E.-2018/300K., Erişim Tarihi: 04.05.2021, <a href=)).

mahkeme hakiminin tutanağa yazılmasını istediği hususları tutanağa kaydetmekle mi görevlidir? Yoksa duruşma tutanağının düzenlenmesi bakımından yetkili olarak sorumluluğu bulunmakta mıdır? Örneğin müdafinin bir talebinin, mahkeme hakimi tarafından duruşma tutanağına kasıtlı şekilde zabıt katibine farklı yazdırılmak suretiyle tutanağa geçirilmesi eyleminde, tutanağa farklı olarak geçirme eylemi bakımından görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu bir belgede sahtecilik yapmak anlamında zabıt katibinin cezai sorumluluğu doğacak mıdır? Zabıt katibinin duruşma tutanağının düzenlenmesi bakımından yetkisi konusunu Yargıtay'ın bazı kararlarını dikkate alarak da yorumlamak mümkündür. Yargıtay 2016 tarihli bir kararında⁴⁷ kısa kararın açıklandığı oturuma ilişkin duruşma tutanağıyla gerekçeli kararın zabıt katibi tarafından imzalanmamış olması sebebiyle yerel mahkemenin kararını bozmuş; 2018 tarihli bir kararındaysa⁴⁸ zabıt katibinin ıslak imzalarıyla Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinde yapılan kontrole göre elektronik imzalarının bulunmadığından bahisle bu eksikliğin giderilmesi sebebiyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na tevdi kararı almıştır. Kararlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, zabıt katibinin duruşma hakiminin duruşmada söylediklerini sadece tutanağa geçirmenin ötesinde, tutanağı düzenleyici bir görev ifa ettiği de kanaatimizce anlaşılmaktadır. Öte taraftan örneğimizde konusu suç teşkil eden bir emir olduğu düşünüldüğünde, emri yerine getiren kişi olarak zabıt katibinin madde 204/2 kapsamında sorumluluğu bulunmaktadır.

Zabıt katibinin cezai sorumluluğunu doğuran ve Yargıtay kararlarına fazlaca konu olan suç tipleri ise, Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar başlığı altında özellikle zimmet (TCK madde 247), irtikap (TCK madde 250), rüşvet (TCK madde 252) ve görevi kötüye kullanma (TCK madde 257) suçları şeklinde düzenlenmiştir.

TCK madde 247'de düzenlenen **zimmet suçu** özgü suç olması bakımından önem taşımaktadır. Zimmet suçunun bu niteliği suç failinin ancak bir kamu görevlisi olmasını gerektirdiğinden, eğer bir kişi kamu

⁴⁷ Yargıtay 20.CD. 18.01.2016, 2016/133K, www.uyap.gov.tr, Erişim Tarihi: 12.12.2021.

⁴⁸ Yargıtay 14.CD. 23.05.2018, 2018/3876K, www.uyap.gov.tr, Erişim Tarihi: 12.12.2021.

görevlisi değilse ve kendine zilyetliği devredilen şeyi mal edinme kasıyla hareket ederse, zimmet suçunun faili değil güveni kötüye kullanma suçunun faili olacaktır⁴⁹. Yargıtay 2014 tarihli bir kararında⁵⁰ zabıt katibinin para tahsil yetkisinin olmaması sebebiyle, kendine verilen parayı mal edinme eyleminin zimmet suçunu değil güveni kötüye kullanma suçunu oluşturduğunu kabul etmiştir⁵¹. Buna karşılık 2015 tarihli bir kararında⁵² ise yazı işleri müdür vekili olarak görevlendirilen zabıt katibinin nitelikli zimmet suçunun faili olabileceğini kabul etmiştir. Kararlardan anlaşılacağı üzere zimmet suçu bakımından zabıt katibinin fail olabilmesi, kendisine para tahsil etme yetkisinin verilip verilmemesiyle doğrudan bağlantılıdır. Dolayısıyla her somut olayda zabıt katibine çeşitli hizmet görevlendirmeleriyle para tahsil etme yetkisinin verilip verilmediğinin araştırılması gereklidir⁵³.

⁴⁹ Öztürk, Erdem. Önok, age., s. 1125.

⁵⁰ "Sandıklı Adliyesinde faaliyet gösteren adli sicil işlemlerine ait veri hazırlama kontrol işletmenliğine geçici olarak görevlendirildiği" para tahsil etme görev ve yetkisinin bulunmadığı, 26/08/2005 ve 31/10/2005 tarihleri arasında, başka görevlilerce tahsil edilerek, Ceza İnfaz Kurumları İş Yurtları Kurumu Daire Başkanlığının banka hesabına yatırılmak üzere teslim edilen 1.860 TL'yi mal edinmesi eylemlerinin zincirleme hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçunu oluşturduğu gözetilmeksizin, yanılığlı değerlendirmeyle zincirleme şekilde zimmet suçundan mahkumiyetine karar verilmesi," bozmayı gerektirmiştir (Yargıtay 5. CD. 11.03.2014, 2012/15438E.-2014/2588K., Erişim Tarihi: 06.01.2021, <http://emsal.yargitay.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzCYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2ergAdwXSmYk4mbWEo0QpTLTb5jes8Qmg03Zbl>).

⁵¹ Aynı yönde bkz. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 10.CD 14.11.2018, 2017/2182E.-2018/1763K., Erişim Tarihi: 21.04.2021, <https://www.uyp.gov.tr>.

⁵² "... Zabıt katibi olup, suç tarihlerinde yazı işleri müdür vekili olarak görevlendirilen sanığın, dosyalarına yatırılan mevcut avansları ya da avanslardan kalan miktarları hakim kararı olmaksızın geçerce aykırı reddiyat makbuzları düzenlemek suretiyle ilgili hak sahiplerine ödeme yapmış gibi göstermek suretiyle toplam 3.659,19 TL'yi, düzenlediği çeşitli ödemeler bordrosuna hak sahibi olan bilirkişiler F.. O., H.. U...ın sahte imzalarını atmak ve imzasız olarak B.. Ç..'a ödeme yapılmış gibi göstermek suretiyle toplam 253,20 TL'yi mal edinmek şeklinde gerçekleştirdiği eylemlerinin, hak sahibi kişilerin beyanlarının alınması suretiyle saptandığı ve söz konusu hak sahipleri yerine imza atılmak suretiyle zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla gerçekleştirildiğinin anlaşılması karşısında eylemlerinin zincirleme biçimde nitelikli zimmet suçunu oluşturacağı gözetilmeden...", Yargıtay 5. CD. 13.04.2015, 2013/2310E.-2015/10161K., Erişim Tarihi: 12.03.2017, <http://emsal.yargitay.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzCYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erNzWZ0FfejCGLas3TDE47to6T23K8rKP8zLlKa5mYst7q>.

⁵³ Aynı yönde bkz., Yargıtay 5.CD 20.09.2018, 2018/2244E.-2018/6003K., Erişim Tarihi: 21.04.2021, <https://www.uyp.gov.tr>.

TCK madde 250 **irtikap suçu** incelendiğinde zabıt katiplerinin özellikle ikna suretiyle irtikap suçunun sanığı olarak yargılandıklarını belirtmek gerekmektedir. Birden fazla hukuki değer korunduğu irtikap suçunda, suç konusunu yarar ve vaat oluşturmaktadır ki buradaki yarar kavramına hem maddi hem de manevi yararlar girecektir⁵⁴. Bununla birlikte yararın miktarı da suçun oluşması bakımından önem arz etmemektedir⁵⁵. Yargıtay, zabıt katibinin yalan beyanlarıyla mağdurları aldatarak kendilerine yaptırdıkları ödemelerin meşru olduğuna inandırmasını⁵⁶ ve mağdurun zabıt katibine sağladığı yararın yasal olduğunu zannederek işlem gerçekleştirmesini⁵⁷ ikna suretiyle irtikap suçu olarak kabul etmektedir.

Rüşvet alma ve verme hareketlerinin birbiriyle yakın ilişki içinde bulunması ve bu hareketlerden biri gerçekleşmeden diğerinin gerçekleşemeyecek olması sebepleriyle çok failli bir suç kabul edilen⁵⁸ TCK madde 252 **rüşvet suçunda** birden fazla fail olması mecburi bir koşuldur ve bu faillerden biri de kamu görevlisidir. Taraflar arasında zımnen veya sarih şekilde yapılan bir rüşvet anlaşmasının da bulunması gerek-

⁵⁴ Özbek, Doğan, Bacaksız, Tepe, age., s. 1002.

⁵⁵ Tezcan, Erdem, Önok, age., s. 1155.

⁵⁶ "... Suç tarihinde İskilip Asliye Hukuk Mahkemesinde zabıt katibi olarak görev yapan sanığın, hakkında iflas kararı verilmesi talebiyle ilgili mahkemenin 2008/260 Esas sayılı dosyası ile dava açılmış bulunan katilana, 14/10/2008 tarihli celsede davacı vekiline ilanları yaptırmak üzere süre verildiği ve davalı olan katılanın ödemesi gereken bir meblağ bulunmadığı halde, ilan masrafı olarak kendisine 835 TL ödemesi gerektiğini belirtip söz konusu meblağı katılıandan alarak görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirdiği hileli davranışlarla kendisine yarar sağladığının sanık savunması, katılanın beyanı, tanık beyanları, banka dekontları ve tüm dosya kapsamından anlaşılmasına, yapılan yargılamaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin soruşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya içeriğine göre sair temyiz itirazlarının reddine.", Yargıtay 5. CD 12.03.2013, 2012/5236E.-2013/1769K. (M.Reis Koca, "İrtikap Suçu", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi C. 0, S. 6 (2015): 262-263, Erişim Tarihi: 14.08.2021, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/155614>).

⁵⁷ "... Sanık, adliyeye çağırıldığı şikayetçilerden ödenmesi gerekmeyen para cezaları ile posta ve keşif masrafı olarak bir miktar paranın ödenmesi icabettiğini söyleyerek haksız menfaat temin etmiştir. Bu suretle para alınması, sanığın (zabıt katibi) bu paranın ödenmesi gerektiği hususunda şikayetçileri inandırmasından doğduğu cihetle olayda, zincirleme biçimde ikna yoluyla yiyicilik suçu oluşmuştur.", Yargıtay Ceza Genel Kurulu 06.11.1989, 1989/265E.-335K., (R.Bülent Tarhan, Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Soruşturulması Usuller, İlgili Mevzuat, Kararlar, Belge Örnekleri, s. 373-374, Erişim Tarihi: 25.01.2021. http://www.teftis.gov.tr/Docs/Memurlar_ve_Diger_Kamu_Gor-Usulleri_B-Tarhan.pdf).

⁵⁸ Özbek, Doğan, Bacaksız, Tepe, age., s. 1024.

lidir⁵⁹. Yargıtay 2014 tarihli bir kararında⁶⁰ zabıt katibi sanığa değişik türdeki menfaat teminlerinin süreklilik göstermesini, taraflar arasında rüşvet anlaşmasının kurulduğu yönünde değerlendirmiştir. Yine aynı kararda rüşvet anlaşmasının kurulmuş olması sebebiyle zabıt katibinin, görevi kötüye kullanma suçunun değil rüşvet suçunun faili olması gerektiği de belirtilmiştir.

Son olarak TCK madde 257 **görevi kötüye kullanma suçunu** incelemek gerekmektedir. Madde zimmet, rüşvet veya irtikap suçlarına nazaran ikincil özelliğe sahiptir. Bu sebeple bu suçlardan birinin unsurları gerçekleştiğinde faile ayrıca görevi kötüye kullanma suçundan ceza verilmeyecektir⁶¹. Madde 257'nin birinci fıkrası icrai hareketle gerçekleştirilen görevi kötüye kullanma suçunu düzenlerken⁶², ikinci fıkrası ihmali hareketle gerçekleştirilen⁶³ görevi kötüye kullanma suçunu düzen-

⁵⁹ Yargıtay 2017 tarihli kararında zabıt katibi sanık ile taraflar arasında gerçek iradeye dayalı bir rüşvet anlaşması bulunmamasını, rüşvet almayı teşebbüs olarak değerlendirmiştir (Yargıtay 5. Cd 02.10.2017, 2014/7969E.-2017/4169K., Erişim Tarihi: 21.04.2021, <https://www.uypap.gov.tr>).

⁶⁰ "Sanık ...'in Emirdağ Adliyesinde zabıt katibi olduğu ve C.Başsavcılığı infaz kaleminde görev yaptığı, ilçede petrol istasyonu işleten ve hakkında çok sayıda infaz evrakı bulunan diğer sanık ... ile yakın ilişki içine girdiği, daha sonra D. hakkındaki infaz işlemlerine bu sanık lehine olacak biçimde tesir edilmesi ve karşılığında A-ya maddi menfaat temin edilmesi hususlarında süreklilik kazanan bir anlaşmanın kurulduğu, bu anlaşma çerçevesinde D'nin A'ya farklı tarihlerde para ve işlettiği akaryakıt istasyonundan karşılıksız yakıt verdiği, sanık ...'nin de Afyonkarahisar Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından infaz için gönderilen D. hakkındaki Afyonkarahisar 2. İcra Ceza Mahkemesinin 2008/3302 Esas ve 2008/4893 sayılı hapsen tazyik kararının infazını engellemek için evrakı yok ettiği, Afyonkarahisar Cumhuriyet Başsavcılığının evrak akıbetini sorması üzerine başlatılan soruşturma kapsamında ve henüz rüşvet suçuyla ilgili olarak bir adli soruşturma bulunmayan aşamada ifadesine başvurulmak üzere çağrılan D'nin diğer sanığa sağladığı menfaatleri belirterek rüşvet suçunun ortaya çıkmasını sağladığı anlaşılan olayda sanıkların eylemlerinin rüşvet alma ve rüşvet verme suçlarını oluşturduğu, sanık ... hakkında TCK'nın 254/2. maddesinde yer alan etkin pişmanlık hükümlerinin de değerlendirilerek tartışılması gerektiği gözetilmeden dosya kapsamı, oluşa uygun düşmeyen gerekçeler ve yanlışlıklar değerlendirilerek sonuca yazılı şekilde beraet ve görevi kötüye kullanma suçundan mahkumiyet kararları verilmesi," Yargıtay 5. CD 04.03.2014, 2012/15384E.-2014/2280K., Erişim Tarihi: 12.03.2017, <http://emsal.yargitay.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/DokumanGosterServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erwA6WVSzh4hRdSxjD%2FQbZ4pbij2>.

⁶¹ Özbek, Doğan, Bacaksız, Tepe, age., s. 1052.

⁶² Yargıtay 5. CD 05.11.2019, 2019/6183E.-2019/10414K.; Yargıtay 5. CD 27.05.2019, 2015/11187E.-2019/5708K.; Adana Bölge Adliye Mahkemesi 3. CD 02.07.2018, 2018/1974E.-2018/1563K.; Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 5. CD 29.11.2017, 2017/753E.-2017/1949K., Erişim Tarihi: 05.05.2021, <https://www.uypap.gov.tr>.

⁶³ Yargıtay 11. CD 25.04.2016, 2014/4289E.-2016/3617K.; Adana Bölge Adliye Mahkemesi 3.CD 15.01.2020, 2019/3366E.-2020/65K.; Konya Bölge Adliye Mahkemesi 01.07.2019, 2019/908E.-2019/1420K.; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. CD 13.07.2018, 2018/998E.-2018/1563K.; Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 16.10.2019, 2018/4739E.-2019/2003K.; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. CD 19.09.2019, 2019/352E.-2019/1966K., Erişim Tarihi: 03.05.2021, <https://www.uypap.gov.tr>.

lemektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu 2013 tarihli kararında⁶⁴ zabıt katibi olarak görev yapan sanıkların, dosya sanıkları hakkında görüşme yapmalarını, dosyanın tevzi işlemleri hakkında sanıklara bilgi vermelerini görevi kötüye kullanma kabul etmiştir. Zabıt katibinin görevini yaparken gerçekleştirdiği ihmaller Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Vacher/ Fransa Kararına⁶⁵ da konu olmuştur. Mahkeme zabıt katibi tarafından temyiz başvurusu hakkında yeterli şekilde bilgilendirilmeyen başvuru- cunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

B-) Soruşturulması Usulü

Zabıt katibinin sorumluluk alanı denildiğinde akla hem idari açıdan hem cezai açıdan sorumluluk sınırları gelmektedir⁶⁶. İdari sorumluluk bakımından önceliği olan amaç, kamu hizmetlerinin dinamik bir biçimde gerçekleştirilmesinin sağlanması ve kurumsal açıdan düzenin oluşturulmasıdır⁶⁷. Bu kapsamda uzun⁶⁸ zaman diliminde uygulanan disiplin

⁶⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu 09.07.2013, 2012/5-1339E.-2013/347K., Erişim Tarihi: 06.01.2017, <http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasilstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>.

⁶⁵ "... Temyiz Mahkemesi'nin bir davayı değerlendirme süresi, temyiz başvurusundan itibaren – dava dosyasının Temyiz Mahkemesi'ne ulaşması için iki ay ve mahkemenin kararını vermesi için bir ay olmak üzere– yaklaşık olarak üç aydır. Somut davada, temyiz başvurusu, başvurana duruşma tarihi bildirilmeden, daha kısa bir sürede reddedilmiştir. Vacher, temyiz yargılamasının ortalama süreden daha kısa sürmesi konusunda şaşırmiş ve dolayısıyla, itiraz dilekçesini sunmak için olağan süre içinde olduğuna inanarak duruşma tarihi hakkında endişelenmek için bir gerekçe görmemiş olabilir... Sonuç olarak, itiraz dilekçesini sunmak için belirli bir tarih olmadığına ve Temyiz Mahkemesi'nin temyiz başvurusunu incelemesi normalden kısa süre aldığı ve Vacher'in zabıt katibi tarafından bu durumdan haberdar edilmediği veya bu durumu tahmin etmesi mümkün olmadığı için, başvuran, davasını somut ve etkili bir şekilde Temyiz Mahkemesi'ne sunma imkanından mahrum bırakılmıştır. Dolayısıyla, 6. madde ... ihlâl edilmiştir." (Serkan Cengiz, Fahrettin Demirağ, Teoman Ergül, Jeremy Mcbride, Durmuş Tezcan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları, s. 229, Erişim Tarihi: 18.01.2017. http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/kitaplar/cezayargilamasi.pdf).

⁶⁶ Ceza ve tutuklelerinde çalışan memurlar hakkında da görevlerinin adli olup olmadığına bakılmaksızın, soruşturmaların genel hükümler çerçevesinde yapılması gerektiği hakkında bkz., Abdullah Ayhan Şan, Özel Soruşturma Usulleri (Ankara: 1.Baskı, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı, Nisan 2008), s. 66.

⁶⁷ Mehmet Hatipoğlu / Ahmet Cahit Sarıcalar, "Memur Disiplin İşlemlerinde Amaç UNSURLU", SÜHFD, C. 28, S. 2 (2020): 678, Erişim Tarihi: 10.12.2021, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1146657>.

⁶⁸ Serkan Çınarlı/ Kerim Azak, "Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliğine İlişkin Bir İnceleme", NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2021(1): 15, Erişim Tarihi: 09.12.2021, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1759242>.

amirleri ve disiplin kurullarına dair yönetmelik yürürlükten kaldırılmış ve 2021 yılında Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği⁶⁹ yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmelik de mülga Yönetmelikle aynı şekilde, kamu idarelerinin üst disiplin amirlerini tespit emiş fakat bunlar dışında kalan disiplin amirleri tespitinin, ilgili kamu idarelerinin kuruluş ve görev özelliklerine göre çıkarılacak ve yürürlüğe konulacak özel yönetmeliklerle tespit edileceğini belirtmiştir (Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği madde 5/3). Bu kapsamda zabıt katibinin idari açıdan sorumluluğu incelendiğinde Adalet Bakanlığı Disiplin Yönetmeliği⁷⁰ kapsamında bir inceleme doğru olacaktır⁷¹. Yönetmelik madde 5, disiplin cezasını gerektiren haller ve fiiller ile bunlara uygulanacak disiplin cezaları açısından 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu madde 125'e atıf yapmakta ve bu maddede belirtilen disiplin cezalarının uygulanacağını kabul etmektedir.

Zabıt katibi hakkında, disipline aykırı eylemin öğrenilmesinden itibaren derhal ve disiplin amiri tarafından soruşturmanın bizzat yapılmasının önemine⁷² istinaden disiplin amiri tarafından, disiplin soruşturmasına başlanması gereklidir. Eğer zabıt katibi hakkında adli bir soruşturma veya kovuşturma yürütülüyorsa, disiplin soruşturması ayrı bir biçimde yürütülmek zorundadır ki bu sayede adli soruşturmanın veya kovuşturmanın varlığı disiplin soruşturmasını geciktirmeyecektir. Bununla birlikte zabıt katibinin adli takibatlar sonucunda mahkum olup

⁶⁹ Yönetmeliğin tam metni için bkz., Erişim Tarihi: 12.12.2021, <https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat?MevzuatNo=3935&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5>.

⁷⁰ Yönetmeliğin tam metni için bkz., Erişim Tarihi: 14.10.2021, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23479&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.

⁷¹ Tüm kamu personelini kapsayan genel bir düzenlemenin yanında bazı kamu görevlilerinin özel durumları sebebiyle kendilerine özgü disiplin hükümlerinin kabul edilmesi gerektiği, bu kapsamda bir memur disiplin cezası verilmesi gereken bir davranış gerçekleştirdiğinde öncelikle ilgili memurun tabi olduğu özel bir düzenlemenin bulunup bulunmadığına bakılması gerektiği hakkındaki görüş için bkz., Adil Bucaktepe, "Disiplin Makamlarının Disiplin Cezası Verme Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIX, S. 2 (2015): 203, Erişim Tarihi: 09.12.2021, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789090>.

⁷² Hayrettin Çiçek, Devlet Memurları Hakkında Disiplin Soruşturması: Türkiye Uygulaması, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Programı Doktora Tezi, s. 72, Erişim Tarihi: 10.12.2021, <http://acikerisim.deu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/12070/292980.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

olmaması da disiplin soruşturması bakımından önemli değildir. Disiplin amiri tarafından uyarma, kınama, aylıktan kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarının gerektiği hallerde eylemin öğrenilmesinden itibaren 1 ay içinde; memuriyetten çıkarma cezasının gerektiği hallerde ise 6 ay içinde disiplin soruşturmasının başlatılması gerekmektedir. Disiplin cezasını gerektiren eylemlerin işlendiği tarihten itibaren 2 yıl içinde disiplin cezası verilmediği hallerde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrayacaktır (657 sayılı Devlet Memurları Kanunu madde 127). Zabıt katibi aday memurları hakkında da açıkladığımız usul geçerli olacaktır.

Cezai sorumluluk kapsamında zabıt katiplerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan yargılanabilmeleri açısından 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun önem taşımaktadır. Görevleri veya sıfatları sebebiyle veya suçun niteliği yönünden kanunlarda gösterilen özel soruşturma⁷³ ve kovuşturma usullerine tabi suçlara ilişkin hükümler saklı olmakla birlikte; ağır cezayı gerektiren suçüstü hali de genel hükümlere tabidir. Kanun kapsamında bir ilçede görevli bir memur hakkında soruşturma izni vermeye yetkili kişi ilçe kaymakamı (madde 3/a), ilde veya merkez ilçede görevli bir memur hakkında ise validir (madde 3/b). Soruşturma izni vermeye yetkili merci, kanun kapsamında bulunan bir suçun işlendiğini yetkili Cumhuriyet Başsavcılığının soruşturma izni talebiyle veya re'sen öğrendiği takdirde konuyla ilgili bir ön inceleme başlatmak zorundadır. Ön inceleme, izin vermeye yetkili mercii tarafından bizzat yapılabileceği gibi görevlendirilen denetim elemanları veya soruşturma geçiren memurun hiyerarşik üstü konumundaki başkaca bir memur veya kamu görevlisi tarafından da yapılabilir. Ön incelemeyi yapacak görevliler kural olarak, izin vermeye yetkili merciiin bulunduğu kurum veya kuruluş bünyesindeki kişiler arasından seçilmelidir. Fakat işin niteliği kapsamında, yetkili merciiin ön incelemenin başkaca bir kurum veya kuruluş tarafından yaptırılmasını

⁷³ Devlet memurlarının cezai sorumlulukları kapsamında, memurlara özel soruşturma usulleri öngörülmesinin sebeplerinin ve gerekliliğinin tartışılan bir konu olduğu hakkındaki görüş için bkz., Abed Rzajj Aswad, "Türkiye'de 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'na Göre Memurların Disiplin ve Cezai Sorumluluğu", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, S. 99 (Aralık 2019): 35, Erişim Tarihi: 09.12.2021, https://www.uoanbar.edu.iq/catalog/file/researches/DISCIPLINARY%20AND%20CRIMINAL%20LIABILITY%20ACCORDING%20TO%20THE%20LAW%20OF%20CIVIL%20SERVANTS%20NO_%20657%20IN%20TURKEY.pdf.

talep etme hakkı da bulunmaktadır. Bu ön inceleme sonucunda hazırlanan rapor, soruşturma izni vermeye yetkili mercie sunulur ve rapor kapsamında memur hakkında soruşturma izni verilip verilmeyeceği kararlaştırılır. Soruşturma izninin verilmesi halindeyse izin, yetkili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet Başsavcılığı Ceza Muhakemesi Kanunu ve diğer kanunlardaki yetkileri dahilinde soruşturmanın yapılmasını sağlar.

Memurların görevi sebebiyle işlediği suçlarda tabi olacağı soruşturma usulü yukarıda açıklandığı gibi olmakla birlikte bu usullere getirilen üç temel istisna bulunmaktadır. Bunlardan ilki 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu madde 114 kapsamında atamaları doğrudan Adalet Bakanlığı tarafından yapılanlar dışında kalan diğer bir ifadeyle Adalet Komisyonları tarafından gerçekleştirilen sınavlarla göreve alınan zabıt katiplerinin de içinde bulunduğu personel hakkında, görev suçları sebebiyle buldukları yer Cumhuriyet Başsavcılığınca doğrudan doğruya genel hükümler çerçevesinde soruşturma ve kovuşturma yapılabileceğidir. Bu kapsamda zabıt katibinin görev yaptığı yer Cumhuriyet Başsavcılığı doğrudan görevli ve yetkilidir (madde 116).

İkinci istisna olarak 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'ndaki düzenlemenin kanaatimizce gözden kaçırılmaması gereklidir. Kanun madde 17'de bu kanun kapsamında düzenlenen ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda yazılı suçlarla, irtikâp, rüşvet, basit ve nitelikli zimmet, görev sırasında veya görevinden dolayı kaçakçılık, resmî ihale ve alım ve satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarının açıklanması veya açıklanmasına sebebiyet verme suçlarından veya bu suçlara iştirak etmekten sanık olanlar hakkında 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerinin uygulanmayacağı kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu suçlarda özellikle zabıt katibinin de fail olabileceği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda çalışmamızda belirttiğimiz irtikâp, rüşvet ve zimmet suçlarında 4483 sayılı Kanun'da kabul edilen soruşturma izni şartı aranmayacak olup, bu suçlar Cumhuriyet savcıları tarafından doğrudan soruşturulabileceklerdir.

Bir diğerk istisna ise CMK madde 161/5'te düzenlenmiştir. Bu kapsamda kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenen adliye ile ilgili görev veya işlerde kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kamu görevlileri hakkında Cumhuriyet savcılığı tarafından doğrudan soruşturma yapılabilecektir (CMK madde 161/5-1.cümle). Zabıt katipleri de bu kapsamda doğrudan soruşturmanın tarafı olabileceklerdir.

SONUÇ

Muhakemeye yardımcı kişilerin başında gelen zabıt katipleri muhakemenin düzgün şekilde işleyebilmesi ve adaletin gecikmeksizin tecesseli edebilmesi için kanaatimizce hakim seviyesinde özen göstermesi gereken kişilerin başında gelmektedirler. Diğerk bir ifadeyle, muhakeme sürecinin istikrarlı bir biçimde yürütülebilmesi hem adalet hizmetleri personellerinin davranışlarının bu sürece olumlu şekilde yansımasyyla hem de görevlerini en doğru şekilde gerçekleştirmeleriyle mümkün olacaktır. Yazı işleri hizmetlerinde mahkeme ve Cumhuriyet savcılıkları kalemlerinde ve yazı işleri müdürüne bağlı şekilde çalışan zabıt katipleri, yargılama faaliyetleri oluşturulurken birçok açıdan dikkatli ve özenli çalışmak zorundadırlar. Zabıt katiplerinin yargılama faaliyetleri gerçekleştirilirken yapabilecekleri en ufak mesleki ihmal veya tedbirsizlik onların idari, hukuki ve hatta cezai sorumluluk türleriyle sorumlu olmalarına sebebiyet verecektir. Bu anlamda Adalet Bakanlığı Disiplin Yönetmeliği ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'ndaki düzenlemelere dikkat etmek gerekmektedir. Hal böyle iken, zabıt katipleri kamu görevlisi olarak gerçekleştirdikleri mesleği tarafsız ve meslek kurallarına uygun biçimde devam mecburiyeti içindedirler.

Çalışmamızda belirttiğimiz üzere zabıt katipleri cezai sorumluluk anlamında gizliliğin ihlali, resmi belgede sahtecilik, zimmet, irtikap, rüşvet ve görevi kötüye kullanma gibi birçok suç tipinin faili olabileceklerdir. Bu bakımdan 4483 sayılı Memurlar ve Diğerk Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu, 3625 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu'ndaki düzenlemelere ve Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki genel hükümlerin de önem arz ettiğini unutmamak gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ABEL,W., “Der Rechtspfleger im Rechtssystem der Bundesrepublik Deutschland”, Ankara Law Review, Vol:1 No:2 (Winter 2004): 177-200 (Erişim Tarihi: 06.09.2021, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/64/1537/16866>).

ALBAYRAK, Hakan, Kalem Mevzuatı(Yaz İşleri) Ders Kitabı, Ankara, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Eylül 2021.

ASWAD Abed Rzaij, “Türkiye’de 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu’na Göre Memurların Disiplin ve Cezai Sorumluluğu”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 7, S. 99 (Aralık 2019): 34-42, (Erişim Tarihi: 09.12.2021, https://www.uoanbar.edu.iq/catalog/file/researches/DISCIPLINARY%20AND%20CRIMINAL%20LIABILITY%20ACCORDING%20TO%20THE%20LAW%20OF%20CIVIL%20SERVANTS%20NO_%20657%20IN%20TURKEY.pdf)

AYVAZ TAŞPINAR, Sema, “Zabıt Katiplerinin Reddi”. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, Özel S. (2009): 595-615 (Erişim Tarihi: 06.08.2021, <http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz11-9-ozel/usul/18%20taspinar.pdf>).

BUCAKTEPE Adil, “Disiplin Makamlarının Disiplin Cezası Verme Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIX, S. 2 (2015): 199-224, (Erişim Tarihi: 09.12.2021, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789090>).

CENGİZ Serkan, DEMİRAĞ Fahrettin, ERGÜL Teoman, MCBRİDE Jeremy, TEZCAN Durmuş, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları, (Erişim Tarihi: 18.01.2017, http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/kitaplar/cezayargilamasi.pdf).

CENTEL Nur, ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Beta Yayıncılık, Ekim 2012.

ÇAKIR Kerim, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Gizliliğin İhlali Suçu ve Ceza Muhakemesi Hukuku ile İlişkisi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (MÜHF-HAD), C. 18, S. 1 (2012): 227-266, (Erişim Tarihi:12.09.2021, file:///C:/Users/gaozturk/Downloads/5000001562-5000000590-PB.pdf).

ÇINARLI Serkan/AZAK Kerim, “Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliğine İlişkin Bir İnceleme”, NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2021(1): 15-31, (Erişim Tarihi: 09.12.2021, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1759242>).

ÇİÇEK Hayrettin, Devlet Memurları Hakkında Disiplin Soruşturması: Türkiye Uygulaması, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Programı Doktora Tezi, (Erişim Tarihi: 10.12.2021, <http://acikerisim.deu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/12070/292980.pdf?sequence=1&isAllowed=y>).

DÖNMEZER Sulhi, ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt II, İstanbul, 15. Tıpkı Bası, Der Yayınları, 2021.

ERTUĞRUL Metin, “Duruşma Tutanağı, Mahiyeti ve Önemi”, Ankara Barosu Dergisi, S. 3 (1974):473-478, (Erişim Tarihi: 12.09.2021, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1974-3/13.pdf>).

HATİPOĞLU Mehmet/ SARICALAR Ahmet Cahit, “Memur Disiplin İşlemlerinde Amaç Unsuru”, SÜHFD, C. 28, S. 2 (2020): 675-711, (Erişim Tarihi: 10.12.2021, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1146657>).

HILGENDORF Eric, VALERIUS Brian, (Çeviren: **OKTAR Sali**h), Alman Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara, 1.Baskı, Yetkin Yayıncılık, 2021.

KOCA M.Reis, “İrtikap Suçu”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, C. 0, S. 6 (2015): 247-279, (Erişim Tarihi: 14.08.2021, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/155614>).

KOCA Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Eylül 2017.

KOCA Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Eylül 2021.

ÖZBEK Veli Özer, DOĞAN Koray, BACAKSIZ Pınar, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ağustos 2019.

ÖZBEK Veli Özer, DOĞAN Koray, BACAKSIZ Pınar, TEPE İlker, Ceza Özel Hukuku, Ankara, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Şubat 2017.

ÖZTÜRK Bahri, TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, SIRMA Özge, KIRIT SAYGILAR Yasemin F, ÖZAYDIN Özlem, AKCAN Esra Alan, TÜTÜNCÜ ERDEN Efser, VILLEMIN ALTINOK Derya, TOK Mehmet Can, Nazari Ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku. Ankara: Güncellenmiş 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Eylül 2021.

SARITAŞ ÖZER Duygu, GÜNEYSU Gökhan, Kalem Mevzuatı, Eskişehir, 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ocak 2013.

SCHUBERT Glendon, (Çeviren: **METİN Sevtap**), “Davranışsal Hukuk Bilimi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 58,

S. 1-2 (2000): 319-345, (Erişim Tarihi: 20.08.2021, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96088>).

SEZER Yasin, ERMUMCU Osman, BİLGİN Hüseyin, “Yeni Düzenlemeler Işığında İdari Yargıda Hâkimin Çekinmesi ve Reddi”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD), C.1, S. 5 (20 Nisan 2011): 123-158, (Erişim Tarihi: 15.08.2021, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423934945.pdf>).

SOYASLAN, Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Güncelleştirilmiş 8. Baskı, Yetkin Yayıncılık, 2020.

ŞAN Abdullah Ayhan, Özel Soruşturma Usulleri, Ankara, 1.Baskı, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı, Nisan 2008.

TARHAN R.Bülent, Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Soruşturulması Usuller, İlgili Mevzuat, Kararlar, Belge Örnekleri, (Erişim Tarihi: 25.01.2021, http://www.teftis.gov.tr/Docs/Memurlar_ve_Diger_Kamu_Gor-Usulleri_B-Tarhan.pdf).

TEKİN Nurullah, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Bazı Özel Durumlar”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi (TAAD), S. 19 (Ekim 2014): 903-941, (Erişim Tarihi: 12.06.2021, <file:///C:/Users/gaozturk/Downloads/45c0b-5db83-364eb-49201.pdf>).

TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK R.Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, Güncellenmiş 17.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Eylül 2019.

YENİSEY Feridun, NUHOĞLU Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Güncellenmiş 9.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Eylül 2021.

YILMAZ Ejder, Hukuk Sözlüğü, Ankara, Genişletilmiş 5. Baskı, Yetkin Yayıncılık, 1996.

Yazar Adı Yok, (Çeviren: **SÖYLEMİŞ Tarık**), “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Van Mechelen ve Diğerleri/Hollanda Kararı”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. I, S. 2 (2011): 159-185, (Erişim Tarihi: 12.08.2021, dergipark.org.tr/tr/download/article-file/213671).

Yazar Adı Yok: TC Adalet Bakanlığı Aday Memur Hazırlayıcı Eğitimi Disiplin Soruşturması Ders Notu, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, (Erişim Tarihi: 10.12.2021, <https://edb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/26620201541589-D%C4%B0S%C4%B0PL%C4%B0NSORU%C5%9ETURMASI.pdf>).

İnternet Kaynakları

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet> (Erişim Tarihi: 06.01.2021).

<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/8d-2008-1165.htm> (Erişim Tarihi: 22.02.2017).

<http://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat.Metin/1.5.1412.pdf> (Erişim Tarihi: 07.05.2021).

<http://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5015&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>, (Erişim Tarihi: 22.04.2021).

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarih: 15.02.2021).

<https://www.aubi-plus.de/berufe/dipl-rechtspfleger-beamter-des-gehobenen-justizdienstes-1353/> (Erişim Tarihi: 03.08.2021).

<http://www.yargitay.gov.tr> (Erişim Tarihi: 19.02.2017).

<https://www.mystipendium.de/berufe/rechtspfleger> (Erişim Tarihi: 30.07.2021).

<https://berufenet.arbeitsagentur.de/berufenet/bkb/8235.pdf>
(Erişim Tarihi: 02.08.2021).

https://www.bmi.gv.at/magazinfiles/2006/05_06/files/rechts-pfleger.pdf (Erişim Tarihi: 02.08.2021).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23479&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 14.10.2021).

<https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat?MevzuatNo=3935&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 12.12.2021).